

УДК 373.5.013.31+ 37.041]:005.336.2

[https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-12\(46\)-113-123](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-12(46)-113-123)

Бельдій Алла Олександрівна викладач, Вінницький медичний фаховий коледж імені академіка Д.К. Заболотного, м. Вінниця, тел.: (063) 892-17-00, <https://orcid.org/0000-0002-5393-0880>

Волошина Оксана Василівна кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, м. Вінниця, тел.: (097) 211-12-19, <https://orcid.org/0000-0002-9977-7682>

Сарнавська Інна Володимирівна учитель трудового навчання та технологій, Комунальний заклад «Вінницький ліцей 4», м. Вінниця, тел.: (097) 863-88-54, <https://orcid.org/0009-0001-9357-8789>

ІНТЕГРАЦІЯ ФОРМАЛЬНОЇ ТА НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ В РОЗВИТКУ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ПОВНОЇ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті розкриті особливості інтеграції формальної та неформальної освіти в розвитку ключових компетентностей здобувачів повної загальної середньої освіти. Визначено конвергенцію формальної і неформальної освіти як процес інтеграції й наближення формальних і неформальних підходів до навчання, що спрямований на створення більш гнучкої, всеосяжної та адаптивної освітньої системи, яка поєднує найкращі практики обох форм навчання. Представлено визначення формальної, неформальної та інформальної освіти на законодавчому рівні, їх характеристика у працях науковців. Проаналізовані особливості неформальної освіти: дискретність, гнучкість, індивідуальний підхід, практична спрямованість, результативність, демократичний стиль спілкування. Окреслено напрями та види інтеграції формальної та неформальної освіти: на рівні змісту освіти з окремого предмета, на рівні міжпредметних зв'язків, на рівні інформаційно-освітнього середовища. Подана класифікація формату навчання за способом використання віртуального простору (офлайн і онлайн навчання), за витраченим часом (короткотермінові та довготермінові).

Акцентовано увагу на важливій ролі формування іншомовної комунікативної компетентності сучасної молоді. Охарактеризовані форми навчання іноземній мові в контексті неформальної освіти. Описані такі методи неформальної освіти: майстер-класи і семінари, курси і тренінги, вебінари й

онлайн-курси, групи за інтересами, літні школи і табори, самоосвіта, робота над проєктами, волонтерство та громадська діяльність, екскурсії і подорожі з освітньою метою. Окреслена специфіка формування іншомовної комунікативної компетентності здобувачів середньої освіти в приватних закладах. Визначено нові ролі суб'єктів освітнього процесу у процесі організації неформальної освіти (здобувачів повної середньої освіти і учителів).

Ключові слова: формальна освіта, неформальна освіта, ключові компетентності учнів, комунікативна компетентність, освіта України, заклади загальної середньої освіти, приватні заклади освіти, старшокласники.

Beldii Alla Oleksandrivna Teacher of infectious diseases, Vinnytsia Danylo Zabolotny Medical College, Vinnytsia, tel.: (063)892-17-00, <https://orcid.org/0000-0002-5393-0880>.

Voloshyna Oksana Vasylivna PhD in Pedagogy, Associate Professor, Department of Pedagogy, Vocational Education and Educational Institutions' Management, Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University, Vinnytsia, tel.: (097) 211-12-19, <https://orcid.org/0000-0002-9977-7682>

Sarnavska Inna Volodymyrivna Teacher of labor training and technologies, Communal institution «Vinnytsia Lyceum 4», Vinnytsia, tel.: (097) 863-88-54, <https://orcid.org/0009-0001-9357-8789>

INTEGRATION OF FORMAL AND INFORMAL EDUCATION IN THE DEVELOPMENT OF KEY COMPETENCES OF COMPLETE SECONDARY EDUCATION STUDENTS

Abstract. The article reveals the features of the integration of formal and informal education in the development of key competencies of applicants for complete general secondary education. The convergence of formal and informal education is defined as the process of integration and approximation of formal and informal approaches to learning, which is aimed at creating a more flexible, comprehensive and adaptive educational system that combines the best practices of both forms of learning. The definition of formal, non-formal and informal education at the legislative level is presented, their characteristics in the works of scientists. The features of informal education are analyzed: discreteness, flexibility, individual approach, practical orientation, effectiveness, democratic style of communication. The directions and types of integration of formal and informal education are outlined: at the level of the content of education in a separate subject, at the level of interdisciplinary connections, at the level of the information and educational environment. The classification of the learning format is presented according to the method of using the virtual space (offline and online learning), according to the time spent (short-term and long-term).

The attention is focused on the important role of forming foreign language communicative competence of modern youth. The forms of learning a foreign language in the context of informal education are characterized. The following methods of informal education are described: master classes and seminars, courses and trainings, webinars and online courses, interest groups, summer schools and camps, self-education, work on projects, volunteering and community activities, excursions and trips for educational purposes. The specifics of the formation of foreign language communicative competence of secondary education students in private institutions are outlined. The new roles of the subjects of the educational process in the process of organizing informal education (secondary school students and teachers) are defined.

Keywords: formal education, non-formal education, key competencies of students, communicative competence, education in Ukraine, general secondary education institutions, private educational institutions, high school students.

Постановка проблеми. Ідея інтегративної освіти відображає одну з основних концепцій розвитку сучасної загальної середньої освіти – підготовку компетентного здобувача освіти. У Концепції Нової української школи зазначено, що у випускника закладу загальної середньої освіти мають бути сформовані ключові компетентності, які необхідні «...для особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції, соціальної інклюзії та працевлаштування, що здатні забезпечити особисту реалізацію та життєвий успіх впродовж усього життя» [1]. До цих ключових компетентностей відносять: спілкування державною й іноземними мовами; математичну компетентність; основні компетентності у природничих науках і технологіях; інформаційно-цифрову компетентність; уміння вчитися впродовж життя; ініціативність і підприємливість; соціальну та громадянську компетентності; обізнаність та самовираження у сфері культури; екологічну грамотність і здорове життя.

Нині до випускника середньої освіти також висувають такі вимоги: вміння оцінювати свої сильні й слабкі сторони; визначати прогалини у знаннях та вміннях; знаходити різні способи їх усунення; постійно вчитися новому; знаходити нестандартні рішення в непередбачуваних ситуаціях, в умовах невизначеності. Отже, нині можемо говорити про безперервну освіту, коли людині необхідно постійно навчатися та набувати нових навичок. Раніше, в індустріальному суспільстві людина отримувала освіту на все життя, і достатньо було одного диплома, щоб успішно реалізувати знання і вміння в своїй професії. Не було необхідності змінювати освітню траєкторію, формувати нові професійні компетентності, людина могла вдосконалюватися в одному професійному напрямку впродовж усього життя. В постіндустріальному суспільстві ситуація на ринку праці кардинально змінилася, тому необхідно навчатися і перенавчатися все життя, оновлювати набуті знання.

Термін «освіта впродовж життя» вказує на різноманітність і взаємозв'язок її основних форм – формальної, неформальної та інформальної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній педагогіці методологічними основами дослідження формальної освіти є фундаментальні праці в галузі безперервної освіти (Л. Ніколенко, І. Шевченка, В. Новіков, Ю. Карягін, В. Черніченко, С. Яблоков, та інші). Учені досліджують особливості впровадження неформальної та інформальної освіти в закладах освіти різного рівня (О. Акімова, О. Аніщенко, І. Ахновська, І. Жукевич, Л. Лук'янова, Н.Павлик, С. Прийма та інші). У зарубіжній науковій практиці теорію безперервної освіти розробляють як тріаду формальної-неформальної-інформальної освіти в контексті понять «громадянське суспільство» та «соціальна самоорганізація» (М. Ахмед, Р. Даве, Ф. Кумбс, П. Лангранд, А.Роджерс). Нині актуальною проблематикою наукових досліджень є розкриття потенціалу взаємозв'язку формальної та неформальної освіти для задоволення освітніх потреб здобувачів освіти різного рівня, зокрема повної середньої освіти.

Мета статті полягає у розкритті особливостей інтеграції формальної та неформальної освіти в розвитку ключових компетентностей здобувачів повної загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. А. Шлейхер, вивчаючи проблему найкращої освітньої системи ХХІ століття, зазначає, що «...коли освітня система допомагає учням вибрати сферу навчання, яка відповідатиме їхнім захопленням і в якій вони зможуть реалізувати себе та зробити свій внесок у розвиток суспільства, вона спрямовує цих учнів на стежку, що приведе їх до успіху» [2, С. 255]. Для впровадження зазначеної мети науковець пропонує «...перейти від систем сертифікації, заснованих на кваліфікації, до систем, зорієнтованих на знання і навички» [1, С. 255]. Наведена позиція ще раз підтверджує наше припущення щодо актуальності визначеної нами проблематики дослідження.

Нині загальноприйнятим вважають розподіл на формальну, неформальну та інформальну освіту, який представлений в Меморандумі безперервної освіти Європейського союзу [3, С. 47]. У цій категоризації до формальної освіти відносять ієрархічну освіту, яка в хронологічному порядку представлена у такій послідовності: заклад дошкільної освіти – загальної середньої освіти – вищої освіти – аспірантура. До формальної освіти відносять: академічне навчання, спеціалізовані програми; програми професійної освіти тощо.

У країнах Європи терміном «неформальна освіта» позначають різні поняття: програми вільного часу; додаткову освіту; неформальне навчання; освіту, що не передбачає отримання диплома; заклади освіти за інтересами; навчання, яке не пов'язане з навчальним планом; позашкільну освіту [4].

До інформальної освіти відносять процеси, які відбуваються впродовж усього життя, коли людина формує певні погляди, цінності, навички та знання з урахуванням повсякденного досвіду, отримує освітній вплив з ресурсів свого

середовища – починаючи від сім'ї та сусідів, від роботи та гри, від магазинів, бібліотеки та засобів масової інформації [5, С. 317].

Д. Дармаван з односторонніми до неформальної освіти відносить будь-яку організовану навчальну діяльність за межами встановленої формальної системи – певну діяльність або складову загальної діяльності суб'єктів навчання, метою якої є навчання. [6]. Відповідно до цієї класифікації відмінності носять переважно адміністративний характер. Формальна освіта пов'язана з різними закладами освіти, неформальна – з громадськими організаціями, а інформальна охоплює все інше: взаємодію з сім'єю, друзями, колегами по роботі тощо.

Неформальну освіту часто розглядають як освіту за вибором для задоволення власних освітніх потреб: вона не регламентована місцем отримання, термінами та формою навчання, способом державної атестації, адже мета неформальної освіти полягає у задоволенні інтересу до певної теми, корисному та цікавому проведенні вільного часу, заповненні прогалин у певних знаннях.

У Законі України «Про освіту» визначено поняття формальної, неформальної, інформальної освіти: «Формальна освіта – це освіта, що здобувається за освітніми програмами відповідно до визначених законодавством рівнів освіти, галузей знань, спеціальностей (професій) і передбачає досягнення здобувачами освіти визначених стандартами освіти результатів навчання відповідного рівня освіти та здобуття кваліфікацій, що визнаються державою. Неформальна освіта – це освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій. Інформальна освіта (самоосвіта) – це освіта, яка передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов'язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям» [7].

Студіювання наукових праць дозволило визначити особливості, які притаманні неформальній освіті, а саме:

- *дискретність*, адже здобувач освіти в будь-який момент може розпочати або завершити навчання, змінити свій освітній маршрут;
- *гнучкість* – пропонують зручний час та місце для навчання (для неформальної освіти притаманне дистанційне або змішане навчання, що поєднує онлайн і офлайн навчання);
- *індивідуальний підхід* – відбір змісту навчального матеріалу відбувається з урахуванням індивідуальних освітніх потреб учня;
- *практична спрямованість* – здобувачі освіти отримують нові знання або усувають прогалини; формують необхідні навички для вирішення конкретних освітніх завдань;

- *результативність* – на початку навчання визначають освітній запит, ставлять певну мету, процес навчання орієнтований на кінцевий результат;
- *демократичний стиль спілкування* – навчання ґрунтується на неформальній взаємодії педагога з учнями (наприклад, створюють чат для спілкування педагога з учнями), використовують інтерактивні методи навчання [8].

Форми навчання у неформальній освіті відрізняються різноманітністю. Сама поява великої кількості форматів навчання стала можливою завдяки процесу диверсифікації освіти, яка передбачає перехід від монорівневої структури освіти до різноманіття рівнів та форм її отримання. Різноманіття форм навчання призводить до позитивних результатів завдяки широким можливостям самореалізації.

Перерахувати формати неформальної освіти є досить складним завданням, тому що постійно з'являються нові. До форм навчання у неформальній освіті відносять: курси, семінари, тренінги, рольові ігри, екскурсії, квести, воркшопи тощо. С. Яблоков визначає, що вчені виділяють три форми неформальної освіти: «самоспрямоване навчання – охоплює елементи намірів та усвідомлення; випадкове навчання – це навчання, коли категорії намірів немає, але є усвідомлення, що процес отримання знань відбувся; усупільнення – не наявні категорії намірів та усвідомлення» [9, С.111.].

За способом використання віртуального простору формати навчання можна розділити на дві групи: офлайн та онлайн. До перших можна віднести: майстер-класи, тренінги, ед'ютейнмент-лекції, форсайт-сесії, воркшопи, публічні лекції, екскурсії, квести тощо. До онлайн заходів відносимо онлайн-майстер-класи, онлайн-лекції, онлайн-уроки, вебінари, блокінг, онлайн-квести, телеконференції тощо.

Також розділяють формати навчання з позиції часу: на короткотермінові та довготермінові. Більшість з них є короткостроковими, які певною мірою орієнтовані на покоління з «кліповим мисленням», «кліповою культурою», що зумовлює їх актуальність. Деякі форми навчання можуть бути складовими більш масштабних проєктів: форумів, конференцій, а також бути частиною онлайн-курсів, онлайн-шкіл, тренінг-курсів, серій майстер-класів. Доцільно вказати, що неформальна освіта може використовувати як традиційні форми навчання, такі як лекція, семінар, так і в процесі розвитку створювати власні форми, орієнтовані на запити сучасного покоління.

Розглянемо напрями та види інтеграції формальної та неформальної освіти. Інтеграція може бути:

- на рівні змісту освіти з окремого предмета (відповідно до навчальних планів і програм);
- на рівні міжпредметних зв'язків;
- на рівні інформаційно-освітнього середовища закладу середньої освіти та закладу позашкільної освіти, коли створюють умови для розширення

освітнього простору в контексті певної навчальної дисципліни з урахуванням можливостей позашкільної та позакласної діяльності.

Видами інтеграції у цьому випадку можуть бути уроки в школі, додаткові курси, уроки з інших предметів, позакласна та позашкільна діяльність. На будь-якому рівні інтеграції доцільно використовувати сучасні цифрові технології та соціальні послуги. Інтеграцію можемо розглядати як форму навчання та взаємодії учасників освітнього процесу, як в офлайн, так і онлайн форматі навчання.

У освітніх стандартах зазначені вимоги до результатів засвоєння навчальної програми здобувачами середньої освіти: досягнення особистісних, загальних, метапредметних, предметних результатів. Особистісні результати відображають готовність і здатність здобувачів середньої освіти до саморозвитку і особистісного самовизначення, метапредметні – здатність застосовувати в навчальній, пізнавальній, соціальній практиці засвоєні учнями міжпредметні поняття та універсальні навчальні дії (регулятивні, пізнавальні, комунікативні), предметні – специфічні для предметної галузі вміння, засвоєні учнями у процесі вивчення навчальної дисципліни [10].

В умовах Євроінтеграції важливою є формування комунікативної компетентності сучасної молоді. Відповідно до світового рейтингу індексу володіння англійською мовою, складеного EF EPI (Education First English Proficiency Index) у 2022 р., 9 позицій з перших 10-и у списку займають країни-члени ЄС (серед них Нідерланди, Австрія, Норвегія, Данія, Бельгія, Швеція, Фінляндія, Португалія та Німеччина в порядку від 1 до 10, де 2-е місце посідає Сінгапур) [11]. Україна знаходиться на 35-й позиції, випереджаючи росію, білорусь, Молдову та Грузію.

Як відомо, зміст вивчення іноземних мов поєднує предметний і процесуальний аспекти. Предметний аспект визначає мовний контент; сферу, ситуації спілкування, теми, тексти; країнознавчі та лінгвокраїнознавчі знання; комунікативні цілі й завдання. Процесуальний аспект пов'язаний з навичками та вміннями усного й письмового спілкування, до яких відносять загальні навички та вміння, навички володіння мовним матеріалом, вміння в чотирьох видах мовної діяльності (говоріння, читання, письмо, аудіювання) та переклад. У контексті формальної освіти навчання іноземної мови у закладі загальної середньої освіти обмежується певним списком тем, сферою спілкування, обсягом мовного матеріалу тощо. Констатуємо той факт, що нині з'являються індивідуальні запити та потреби учнів, тому доцільно використовувати необхідно використовувати потенціал неформальної освіти. Конвергентний зміст іншомовної освіти можливий як по горизонталі — між різними галузями освіти, предметами, навчальними курсами, так і по вертикалі — між різними рівнями володіння іноземною мовою.

Діяльнісний компонент процесу іншомовної освіти реалізується за допомогою різних засобів, методів, технологій навчання. Так, заняття у закладі

загальної середньої освіти можуть бути доповнені різноманітними форматами навчання в контексті неформальної освіти, такими як:

- майстер-класи та семінари: організація занять, на яких експерти у певній галузі обмінюються власним досвідом та знаннями з учасниками;
- курси та тренінги: неформальні освітні програми, що охоплюють широкий спектр тем, зокрема і в галузі мовної освіти;
- вебінари та онлайн-курси: навчання через Інтернет, яке може поєднувати відеолекції, текстові матеріали, тести, спілкування з викладачами;
- групи за інтересами: об'єднання людей зі спільними інтересами, коли вони обмінюються знаннями та досвідом;
- літні школи та табори: освітні заходи, які проводять поза навчальним часом, які доволі часто спрямовані на формування практичних навичок, розвиток креативності;
- самоосвіта: вивчення нових тем, формування комунікативних навичок з використанням книг, онлайн ресурсів, відео та інших матеріалів;
- робота над проєктами: участь у створенні проєктів, які розвивають навички та знання на практиці;
- волонтерство та громадська діяльність: участь у заходах, під час проведення яких формується комунікативна компетентність;
- екскурсії та подорожі з освітньою метою: ознайомлення з новими місцями, культурою та історією через практичний досвід [12].

В останні роки в Україні збільшується кількість приватних закладів освіти, які оперативно реагують на сучасні освітні виклики, які відрізняються новою освітньою практикою, що є відповіддю на запити батьків та учнів. Такі заклади освіти змінюють практику навчання, яка багато в чому визначає її конкурентоспроможність на ринку освітніх послуг. Прагнення приватного закладу освіти впроваджувати інновації викликане жорсткою конкурентною боротьбою за здобувача освіти: конкуренція працює і всередині спільноти приватних шкіл, і між приватними та державними закладами.

Вивчення досвіду роботи таких закладів освіти у контексті інтеграції формальної та неформальної освіти дозволило визначити, що в них активно працюють міжнародні мовні програми та мовні клуби. Вивчення іноземної мови у процесі неформальної освіти, навіть без отримання документу про рівень вивчення мови, дає здобувачам середньої освіти можливість вільно інтегруватися в освітній процес будь-якої країни світу. Ефективною ланкою навчання є навчання вчителями– носіями мови. Належну роль приділяють подорожам у лінгвістичні табори, участі у різноманітних міжнародних семінарах та конкурсах. Заклади освіти мають можливість приймати іноземні делегації учнів. Все це створює умови для налагодження контактів з однолітками та педагогами з багатьох країн світу [13].

У сучасних умовах важливим є вивчення учнями другої іноземної мови. З цією метою здобувачі середньої освіти проводять для здобувачів початкової

школи ознайомчі творчі уроки з улюбленої іноземної мови: італійської, французької, німецької, іспанської тощо. Важливу увагу приділяють і вивченню країнознавства, проєктній діяльності учнів, застосуванню мультимедійних засобів навчання з використанням навчальних комп'ютерних програм.

У процесі організації неформальній освіті змінюються ролі суб'єктів освітнього процесу. Суб'єктна позиція здобувача базової середньої освіти стає проактивною, оскільки неформальна освіта надає учню велику можливість вибору, стимулює його ініціативу та самостійність, а також активізує емоційне залучення до освітнього процесу. На відміну від формальної освіти, структура та зміст якої зазвичай є чітко визначеною, неформальна освіта надає учню свободу вибору тем, методів та темпу навчання, що дозволяє приймати активну участь у визначенні власних навчальних цілей та шляхів їх досягнення. Учень часто стає ініціатором свого навчання, самостійно обирає навички, які хоче сформулювати, приймає рішення про те, як цього досягти. Неформальна освіта вимагає від здобувачів освіти навичок самоорганізації, оскільки важливо уміти планувати власний час, обирати відповідні ресурси для навчання, оцінювати динаміку процесу навчання.

Учитель в умовах неформальної освіти виконує як функції передачі знань, так і функції наставника, фасилітатора, мотиватора, організатора освітнього процесу – отже спектр його педагогічних ролей значно розширюється. Педагог може допомогти учню визначити безпосередню мету формування комунікативної компетентності, підібрати відповідні методики навчання, допомогти окреслити план їх досягнення. Педагог може також проконсультувати і надати доступ до різних ресурсів, зокрема навчальних матеріалів, літератури, онлайн-курсів – усього, що може збагатити і доповнити процес навчання, забезпечити персоналізоване навчання. Учитель іноземної мови у неформальній освіті виконує безліч нових ролей, які допомагають створити ефективне освітнє середовище, що сприяє формуванню комунікативної компетентності здобувачів повної середньої освіти.

Висновки. Таким чином, конвергенція формальної і неформальної освіти — це процес інтеграції й наближення формальних і неформальних підходів до навчання, спрямований на створення більш гнучкої, всеосяжної та адаптивної освітньої системи, яка поєднує найкращі практики обох форм навчання. Метою конвергенції цих двох форм освіти є організація динамічного, гнучкого освітнього процесу, яке враховує вимоги сучасного суспільства. Взаємодія формальної і неформальної освіти може поєднувати використання неформальних методів навчання у формальному освітньому середовищі, а також визнання та оцінювання неформального навчання в контексті формальних освітніх вимог. Отже, компенсуючи дефіцити формальної освіти, неформальна освіта враховує індивідуальні освітні запити сучасних здобувачів повної середньої освіти, і робить формальну освіту більш якісною і досконалою.

Журнал «Перспективи та інновації науки»
(Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)
№ 12(46) 2024

Література:

1. Концепція Нової української школи. <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
2. Шлейхер А. Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття/ пер. з англ. Ганна Лелів. Львів : Літопис, 2018. 296 с.
3. Smith A. The EU memorandum on lifelong learning // UNESCO Institute for Education. 2002.
4. Simac J., Marcus R., Harper C. Does non-formal education have lasting effects? // Compare: A Journal of Comparative and International Education. 2019. С. 1-19.
5. Kicherova M. N., Efimova G. Z. The Impact of Non-Formal Education on Human Capital: A Generational Approach // INTEGRATION OF EDUCATION. 2020. Т. 24. № 2. pp. 311-320.
6. Darmawan D. et al. Analysis of non-formal education tutor capabilities in exploring assessment for science learning // Jurnal Pendidikan IPA Indonesia. 2020. Т. 9. № 2. С. 267-275.
7. «Про освіту» Закон України. 2017. <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
8. Холковська, І.Л., Волошина, О.В., & Губіна, С.І. Основи педагогічної майстерності: Практикум. Вінниця: Твори. 2019, 240 с.
9. Яблоков С. Інтеграція формального, неформального та інформальної освіти в навчанні англійської мови. // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2018, № 1 (75). С. 106-123.
10. Волошина, О. (2006). Компетентнісний підхід до освіти в міжнародних документах і в теоретичних пошуках педагогів у Великій Британії.// Післядипломна освіта в Україні, 1, с. 82-85.
11. Presidency conclusions URL: <http://aei.pitt.edu/43345/>. 2. EF EPI (Education First English Proficiency Index): The world's largest ranking of countries and regions by English skills, 2022 URL: <https://www.ef.com/wwen/eipi/>.
12. Волошина, О.В. Використання технології проблемного навчання при викладанні дисциплін педагогічного циклу. // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія, 2016, Випуск 46, с. 9-13.
13. Dmitrenko, N. Ye., Voloshyna, O. V., & Pinaieva, O. Yu. Simulation Game in Quasi-Professional Training of Pre-Service Teachers. Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series «Pedagogy and Psychology», Мукачеве, 2022, Випуск 8(2), с. 33-39.

References:

1. Kontseptsiia Novoi ukrainskoi shkoly. (2016) [The Concept of the New Ukrainian School]. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf> [in Ukrainian].
2. Anders, Shleikher. (2018). Naikrashchyi klas u sviti: yak stvoryty osvitu systemu 21-ho stolittia [The best class in the world: how to create a 21st century education system]. Lviv: Litopys [in Ukrainian].
3. Smith A. (2002) The EU memorandum on lifelong learning. UNESCO Institute for Education [in English].
4. Simac J., Marcus R., Harper C. (2019) Does non-formal education have lasting effects? Compare: A Journal of Comparative and International Education, 1-19 [in English].
5. Kicherova M. N., Efimova G. Z. (2020). The Impact of Non-Formal Education on Human Capital: A Generational Approach. INTEGRATION OF EDUCATION, 24, № 2, 311-320 [in English].
6. Darmawan D. et al. (2020). Analysis of non-formal education tutor capabilities in exploring assessment for science learning. Jurnal Pendidikan IPA Indonesia, 9, № 2, 267-275 [in English].

7. «Pro osvitu» Zakon Ukrainy (2017) [Law of Ukraine “On Education”] Retrieved from: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian]. .

8. Kholkovska, I.L., Voloshyna, O.V., & Hubina, S.I. (2019) *Osnovy pedahohichnoi maisternosti: Praktykum*. [Fundamentals of pedagogical skills: Workshop.] Vinnytsia: Works. 2019 [in Ukrainian].

9. Yablokov S. (2018) *Intehratsiia formalnogo, neformalnogo ta informalnoi osvity v navchanni anhliiskoi movy*. [Integration of formal, non-formal and informal education in teaching English] *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii – Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*, 1 (75), 106-123 [in Ukrainian].

10. Voloshyna, O. (2006). *Kompetentnisnyi pidkhid do osvity v mizhnarodnykh dokumentakh i v teoretychnykh poshukakh pedahohiv u Velykii Brytanii*. [Competency-based approach to education in international documents and in theoretical searches of teachers in Great Britain] *Pisliadyplomna osvita v Ukraini – Postgraduate education in Ukraine*, 1, 82-85 [in Ukrainian].

11. Presidency conclusions (2022) URL: <http://aei.pitt.edu/43345/>. 2. EF EPI (Education First English Proficiency Index): The world’s largest ranking of countries and regions by English skills, URL: <https://www.ef.com/wwen/eipi/>. [in English].

12. Voloshyna, O.V. (2016). *Vykorystannia tekhnolohii problemnogo navchannia pry vykladanni dystsyplin pedahohichnogo tsyклу*. [Using problem-based learning technology in teaching disciplines of the pedagogical cycle] *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnogo universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Seriia: Pedahohika i psykhologhiia*. - Scientific notes of the Vinnytsia State Pedagogical University named after Mykhailo Kotsiubynsky. Series: Pedagogy and Psychology, 46, 9-13 [in Ukrainian].

13. Dmitrenko, N. Ye., Voloshyna, O. V., & Pinaieva, O. Yu. (2022). *Simulation Game in Quasi-Professional Training of Pre-Service Teachers*. *Scientific Bulletin of Mukachevo State University. Series «Pedagogy and Psychology»*, 8(2), 33-39 [in English].